

Rapportage LAKS-panels onderwijs2032

Begin 2015 richtte Staatsecretaris Sander Dekker het Platform Onderwijs2032 op. Dit platform kreeg de opdracht na te gaan wat de examenkandidaten in 2032 moeten kennen en kunnen wanneer zij hun middelbareschooldiploma ontvangen. Omdat dit een maatschappelijk zeer relevante vraag is die niet zo één-twee-drie beantwoord kan worden, besloot het Platform een nationale dialoog te starten. Iedereen werd gevraagd een antwoord te geven op de vraag 'hoe moet het po en vo curriculum van de toekomst eruit zien?'.

Als LAKS vinden wij het belangrijk dat ook de stem van scholieren gehoord wordt. Scholieren weten immers het beste wat er gebeurt in de klas en zijn de enige groep die dagelijks te maken hebben met alle vakken. Hierdoor kunnen zij een zeer goed beeld geven van het huidige curriculum en eventuele tekortkomingen daarin. Daarom hebben wij in 2015 deze vraag voorgelegd aan ruim 500 leerlingen van 94 verschillende scholen. Uit deze gesprekken kwamen de volgende aanbevelingen:

1. In het onderwijs moet er meer aandacht zijn voor persoonsvorming. Leerlingen willen zichzelf en de mensen om hen heen leren kennen en weten hoe je met elkaar om gaat. Ook is het belangrijk dat zij leren wat het betekent om deel uit te maken van de Nederlandse samenleving.
2. Nederlands, Engels en wiskunde zijn zo belangrijk, dat deze een prominente rol verdienen binnen het curriculum.
3. ICT moet een belangrijke rol spelen binnen het onderwijs. Denk hierbij niet alleen aan programmeren. Ook mediawijsheid is cruciaal.
4. De creativiteit van de leerlingen moet worden aangewakkerd. Daarom zien zij graag veel ruimte voor creatieve vakken of meer ruimte voor creativiteit in de bestaande vakken.
5. Leerlingen willen de wereld om hen heen en de wereld die zij op het nieuws zien begrijpen.
6. Aan het begin van de middelbare school is het belangrijk dat leerlingen een breed scala aan kennis aangeboden krijgen, waarna zij zich in de latere jaren kunnen specialiseren. Zorg er daarom voor dat er voldoende ruimte is om écht de diepte in te kunnen gaan, zeker in de bovenbouw.
7. Maak duidelijk waarom je iets leert, het liefst door de lesstof te koppelen aan de praktijk en actualiteit. Veel leerlingen vragen zich geregeld af 'wat heb ik hier aan?' wanneer zij een nieuw onderwerp behandelen. Maak daarom duidelijk waarom de lesstof maatschappelijk relevant is en bij welke beroepen je het nodig hebt.
8. Geef leerlingen zelf de regie over hun leerproces. Op dit moment is het vakkenaanbod te beperkt, waardoor leerlingen te veel het idee hebben dat zij dingen moeten in plaats van willen doen. Laat hen zelf vakken of (deel)onderwerpen kiezen waarmee zij zich bezighouden.

Inmiddels heeft het Platform een advies gepubliceerd. Dit roept bij ons de vraag op ‘Wat zien we terug van de aanbevelingen uit 2015 in het advies van het Platform Onderwijs2032?’. Als we kijken naar dit advies, zien wij dat er voldoende ruimte is om deze aanbevelingen mee te nemen in de verdere uitwerking van het curriculum. Tegelijkertijd betekent een herziening van het curriculum dat er ook voor scholieren veel gaat veranderen. Hierbij gaat het niet alleen om de inhoud van de lessen. Het advies is voor scholen ook een aanzet om goed na te denken over de manier waarop lessen gegeven en georganiseerd worden. In de nieuwe opzet volgen alle leerlingen een kerncurriculum bestaande uit de reeds bestaande vakken Nederlands, Engels en rekenvaardigheden (waar wiskunde onder valt). Daarnaast worden er twee onderdelen toegevoegd aan deze kern; burgerschap en digitale geletterdheid. Het doel van burgerschap is dat leerlingen leren hoe zij met (verschillen tussen) elkaar om moeten gaan en hoe zij in een democratische samenleving kunnen participeren. Hoe dit echter aangereikt moet worden (als los vak of misschien toch ingebed in alle vakken) is echter nog niet duidelijk. Ook pleit het advies ervoor om meer aandacht te schenken aan de invloed van de digitalisering. Leren programmeren, mediawijsheid en informatievaardigheden komen daarom allemaal terug tijdens de lessen digitale geletterdheid.

Naast deze verplichte onderdelen, krijgen leerlingen ook meer ruimte om eigen keuzes te maken. En dat is nodig, want uit de LAKS-monitor 2016¹ bleek dat slechts 39% van de scholieren tevreden is over de keuzemogelijkheden op school. Door scholieren zelf te laten bepalen wat zij doen en leren, leren zij meer vanuit hun eigen interesses en behoeftes. Hierdoor raken zij gemotiveerder. Idealiter besluiten zij dan zelf of zij verdiepend of verbredend verder willen leren. Het curriculum zorgt er zodoende voor dat er meer maatwerk mogelijk is.

Een andere ambitie van het advies is om meer samenhang aan te brengen tussen de vakken. Wederom laten de resultaten van de LAKS-monitor 2016 zien dat er nog terreinwinst valt te halen op dit gebied, slechts 42% van alle scholieren geeft aan tevreden te zijn over de samenhang tussen verschillende vakken. Op dit moment koppelen leerlingen niet direct de kennis die zij leren bij het ene vak aan het andere vak. Dit is jammer, aangezien het veel waardevoller is wanneer scholieren verbanden leggen tussen kennisgebieden.

Eén van de manieren om dit te verwezenlijken is door het onderwijs meer vanuit grote maatschappelijke thema's en vraagstukken aan te reiken. Op die manier wordt niet alleen de samenhang duidelijker, ook is het zichtbaarder wat scholieren precies hebben aan de lesstof. En dat is nodig, want slechts 57% van de scholieren geeft aan dat de lessen zin hebben (LAKS-monitor 2016). Wat de scholieren betreft betekent dit echter niet dat vakken moeten verdwijnen. Juist een mix van overkoepelende lessen of projecten en afgebakende vakken wordt als zeer prettig ervaren.

---

¹ Tevredenheidonderzoek uitgevoerd in 2016 onder scholieren. Representatieve steekproef n=88429

Om dit te organiseren, wordt een deel van het curriculum georganiseerd rondom drie domeinen; Mens en Maatschappij (historisch, geografisch, politiek, economisch en maatschappelijk), Natuur en Technologie (biologische, technisch en natuurkundig) en Taal en Cultuur (cultureel, kunstzinnig en taalkundig). Een ander punt waar nog veel terreinwinst te behalen is, is het versterken van de doorlopende leerlijn, bijvoorbeeld tussen de onderbouw en bovenbouw of het primair en voortgezet onderwijs.

In het advies is er ook aandacht voor vakoverstijgende vaardigheden. Leervaardigheden, creëren, kritisch denken, probleemoplossend vermogen en samenwerken worden als cruciaal aangestipt. Dit betekent dat alle scholieren hierin getraind moeten worden. Tegelijkertijd is het belangrijk dat de ontwikkeling van de individuele scholier meer op de voorgrond komt. Aandacht voor persoonsvorming wordt daarom gezien als een van de belangrijkste pijlers in het nieuwe curriculum . De ambitie is dat leerlingen reflectief naar zichzelf en hun eigen handelen leren kijken en leren om kunnen gaan met hun gevoelens, twijfels en waarden. Ook dient het onderwijs ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland weet hoe je gezond leeft.

Nu de contouren van het toekomstige curriculum duidelijker zijn geworden, vraagt het LAKS zich af wat scholieren hiervan vinden. Om die achter te komen, hebben wij in september en oktober 2016 panelbijeenkomsten georganiseerd waar wij met scholieren uit het hele land in gesprek gingen over het advies. Hier kwamen in totaal 61 leerlingen van 26 verschillende scholen op af. Eén van deze panels bestond geheel uit vmbo scholieren en het andere panel uit havo/vwo leerlingen die elk twee keer langs kwamen. Na de eerste bijeenkomst kregen zij de opdracht om ook op hun eigen school na te gaan wat hun medeleerlingen van het advies vinden. De manier waarop zij dit deden hebben wij vrij gelaten. Sommige scholieren voerden hele onderzoeken compleet met postercampagnes uit, sommige scholieren organiseerden panelbijeenkomsten en weer andere scholieren bespraken het advies met hun leerlingenraad. Tijdens de tweede bijeenkomst presenteerden zij deze bevindingen. Hieronder geven wij aan wat wij van hen te horen .

De panels onderschrijven dat meer aandacht voor persoonsvorming wenselijk is. Vooral onderwerpen als 'wat wil ik later worden' en 'waar ben ik goed in' worden nu nog vaak onderbelicht tijdens de lessen. In het verlengde hiervan vinden scholieren het belangrijk dat het duidelijk is *waarom* zij iets moeten leren. Zij willen vooral weten wat zij later, bijvoorbeeld bij het uitoefenen van een beroep, hebben aan de lessen. Op dit moment is dit nog lang niet altijd het geval. De LAKS-monitor 2016 bevestigde dit beeld, slechts 61% van de scholieren gaf aan dat zij weten waarom zij iets moeten leren. Een manier om dat te verwezenlijken, is meer praktijklessen te geven (LAKS-monitor 2016, 37% van alle scholieren tevreden over hoeveelheid praktijk) en de lesstof beter te koppelen aan gebeurtenissen in de wereld (LAKS-monitor 2016, 41% scholieren ontevreden). De panelleden gaven aan dat zij beide dingen op dit

moment veel te weinig ervaren. Expliciet werd hier Nieuwsbegrip als een goed voorbeeld genoemd. Dit is een methode om beter te leren lezen aan de hand van recente nieuwsberichten. Volgens de panelleden zorgt deze koppeling ervoor dat de lessen zowel interessant als leerzaam zijn.

Ook meer aandacht voor burgerschap is wenselijk. Volgens de panelleden krijgen zij nu nog te weinig les in met name hoe je met elkaar om gaat. Door vmbo-ers werd seksualiteit expliciet genoemd. Scholieren vinden het belangrijk dat mensen met een andere geaardheid zichzelf kunnen zijn en gerespecteerd worden. Of zoals één van de aanwezigen stelde: 'wij hebben een keer uitgerekend dat er op onze school een stuk of 100 homo- of biseksuele mensen moeten rondlopen en toch is niemand uit de kast. Dat is toch raar?'. Enkele Havisten en vwo'ers gaven juist aan dat de werking van de democratie en rechtstaat onderbelicht is op dit moment.

Ook de ambitie om meer keuzevrijheid en zelfstandigheid aan leerlingen te geven wordt door hen toegejuicht. Alle scholieren vinden het fijn wanneer zij zelf enige mate van regie hebben. Wel onderschrijven zij dat Nederlands, Engels en rekenen zo belangrijk zijn dat alle scholieren hier een basisniveau in moeten behalen. Wat dat niveau dan precies is, vinden zij echter lastig te bepalen. Opvallend was echter dat vmbo scholieren wiskunde hierin niet expliciet noemden, in tegenstelling tot de havisten en vwo'ers die wiskunde juist wel cruciaal achten. Ook nieuw voor ons, (havo/vwo) scholieren gaven aan dat zij graag uit meer wereldtalen kunnen kiezen dan nu het geval is.

Waar scholieren ook enthousiast over zijn, zijn de projecten die zij op school krijgen. Door dergelijke, overkoepelende projecten wordt de samenhang tussen vakken vaak duidelijker. Hierdoor zien zij ineens relaties die zij eerder niet zagen. Denk daarbij aan de taaldorpen, waarin leerlingen in een nagebootst dorp aan de gang gaan met de taal en cultuur van dat buitenlandse dorp, het sectorwerkstuk of Skills Talents, een grote landelijke wedstrijd voor vakmanschap. Het idee om de lessen in te richten aan de hand van relevante maatschappelijke thema's werd door hen ook enthousiast ontvangen, al gaven zij wel aan dat dit niet de enige onderwijsvorm moet zijn. Soms is het juist fijn om een afgebakend vak te volgen. Het liefst zien leerlingen dat dit gecombineerd wordt; een overkoepelend thema of project waar ook de 'normale' vakken aan refereren. Een aantal van de aanwezige vwo scholieren volgde al lessen die opgezet waren vanuit een maatschappelijke vraag en was daar zeer over te spreken.

Tot slot nog een opvallende opmerking: scholieren geven aan dat zij de overgang van de basisschool naar de middelbare school vaak goed vonden verlopen. Het lastigste was de toenemende werkdruk, doordat leerlingen ineens meer huiswerk moesten maken. Er waren echter ook leerlingen die hier al in werden getraind vanaf groep 7. Zij gaven juist aan dat de hoeveelheid huiswerk voor hen geen probleem was. Ook waren er grote verschillen in met name het instapniveau Engels waardoor een deel van de scholieren dingen moest leren die zij eigenlijk al wisten. Dit wordt echter niet als onprettig ervaren, aangezien het soms ook wel lekker is om iets te herhalen. Hierdoor onthouden scholieren de stof namelijk een stuk beter. Dit geldt overigens niet alleen voor Engels, maar herhaling wordt bij andere vakken ook niet als hinderlijk ervaren. Een speciale positie hierin hebben de vrije scholen. Leerlingen van

deze school gaven aan dat zij de zeer expliciet aanwezige doorlopende leerlijn die bij het concept van de Vrije School hoort als zeer waardevol ervaren. Doordat bepaalde thema's elk jaar terug keerden, kregen zij het idee dat zij hier erg goed in onderwezen worden.

Conclusie: scholieren zijn overwegend positief over de aanbevelingen uit het advies. De sterkere nadruk op bijvoorbeeld meer persoonsvorming en burgerschap en meer keuzevrijheid voor leerlingen over hun eigen onderwijstraject kunnen ervoor zorgen dat het onderwijs de leerlingen beter in staat stelt zich optimaal te ontplooiën. Het LAKS kijkt daarom vol vertrouwen, en goede moed, uit naar de volgende fase. Ook tijdens het verdere proces vervullen wij graag een constructieve en actieve rol zodat het onderwijs leuker én zinvoller wordt voor alle scholieren. Door scholieren actief te betrekken bij de ontwikkeling van toekomstbestendig onderwijs, willen wij ervoor zorgen dat ook de klas van 2032 genoeg bagage meekrijgt voor een gelukkig, zinvol en voorspoedig leven.

Met vriendelijke groet,

Het LAKS-bestuur